

Edicija
Docta dicta

HERA*edu*

Milko Štimac
BITI, IMATI, GLASATI
Drugo dopunjeno izdanje

Izdavač
HERAedu, Beograd
www.heraedu.rs

Za izdavače
Zorica Stablović Bulajić

Lektura
Gordana Pešić

Tehnički urednik
Slaviša Krstić

Štampa
Publish, Beograd

Tiraž
500

Godina izdanja
2023

© 2023, HERAedu, Beograd
Ovo delo se ne sme umnožavati, fotokopirati ili na bilo
koji drugi način reprodukovati, u celini ili u delovima,
bez pismenog odobrenja izdavača.

MILKO ŠTIMAC

**BITI
IMATI
GLASATI**

Egzistencijalne vrednosti
u ogledalu ekonomije i društva

Beograd

S A D R Ž A J

UVOD

Demokratsko i ekonomsko . . . 7

I deo

O RAZVOJU POSEBNOSTI

Poriv osobenosti . . . 9

Prvenstvo (samo)svesti . . . 14

II deo

SKRIVENI POTENCIJAL PRIVATNOG

Posebnost imovine . . . 21

Privatno je (samo) carevo . . . 25

Nesmireni duh kapitalizacije . . . 29

Inercija staleškog društva . . . 33

Motivacijom privatnim interesom . . . 39

III deo

OČOVEČAVANJE I RAŠČOVEČAVANJE

Biće protivrečnosti . . . 45

Izvesnost neizvesnosti . . . 51

Nemati i biti . . . 60

Imati i nestati . . . 64

Određivanje imovinom . . . 68

Depersonalizacija kapitala . . . 71

IV deo

POJEDINAC U GRUPI

Posredno i neposredno . . . 75

Trojaka zaštita života . . . 79

Kruženje: individualno-društveno-individualno . . . 83

Okruženje (p)ostvarenja . . . 88

Interesi u mreži . . . 95

V deo

PROFIT I RENTA

Dva oblika ekonomije i društva . . .	101
Rentna društva . . .	106
Transformacija ili revolucija . . .	112
Opređeljujuće tržište . . .	116
Razvoj i napredak . . .	118
Nadmoć, dominacija, institucije . . .	123
Vreme u funkciji rente i profita . . .	125
Finansijski feudalizam . . .	136
Paradoks umesto zaključka . . .	147

INDEKS IMENA . . . 149

LITERATURA . . . 153

UVOD

Demokratsko i ekonomsko

Pitanje demokratskog uređenja jedne društvene zajednice podjednako je ekonomsko, koliko i političko. Demokratija počiva na infrastrukturi institucija, i onih ekonomskih, koliko i političkih i društvenih. I te ekonomske institucije, poput svih ostalih u društvima koja prepoznamo kao demokratska, moraju delati po određenim procedurama, koristeći određenu vrstu instrumenata; i jedno i drugo, i procedure i instrumenti, opet, moraju biti tako uobličeni i razrađeni da dozvoljavaju i omogućuju jednakost pristupa i korišćenja što širem krugu zainteresovanih.

Demokratija ne može biti održiva ako nije zasnovana na odgovarajućoj ekonomskoj organizaciji društva. Demokratsko i ekonomsko uzajamno se dopunjuju i podržavaju. Pojedini, čak ključni, politički i društveni instituti, nastaju zarad zadovoljavanja potreba u ekonomskoj sferi, te potrebe ih rađaju i razvijaju, dok ne budu institucionalizovane i time uvedene u sferu javnih poslova, dakle u političko i društveno. U tom razvoju, hodu od ekonomskog ka društvenom, i nazad do ekonomskog, rešavaju se i neke od protivrečnosti, koje bi, inače ugrozile ne samo opstanak demokratskih društava, nego bi sprečile i njihov nastanak. Osnovna takva protivrečnost jeste odnos pojedinačnog i društvenog u demokratskoj zajednici.

Demokratsko društvo, iako čvrsto integrisano u kolektivitet, ne sme prestati da bude društvo individua, društvo posebnih, prepoznatljivih pojedinaca, okupljenih u zajednicu

radi zadovoljavanja određenih interesa, kojom oni demokratski upravljaju. Otuda je razvijanje osobenosti, prepoznatljivosti svake pojedinačne individue u okviru jedne zajednice, ključan preduslov razvoja demokracije te zajednice. Osobnost uvek stoji u protivstavu prema zajedničkom, ali se ne može ostvariti bez zajednice – osoben se može biti samo u odnosu na druge, izolat znači poništenje osobe i nestanak ličnosti usled sopstvene efemernosti u odnosu na šire okruženje. Robinson se ostvaruje tek naspram Petka, isto kao što se ličnost Petka uobličava tek u susretu sa Robinsonom, koji ga na to podstiče i davanjem ličnog imena (Danijel Defo, 1719).

Šta u jednoj zajednici čini okvir podsticajan za izdvajanje iz opštosti kolektiviteta i ostvarenje ličnosti? Koje institucije i kojim procedurama to mogu podstaći? Jer, ako ih nema, kolektivitet će ostati takav kakav jeste, učauren u opštosti određenog nivoa, bez kreativnog izraza i napretka, sa potisnutim pojedinačnim interesima i težnjama, često i sa odsustvom svesti o ličnoj posebnosti članova zajednice.

Da li privatna svojina čini da se pojedinac izdvaja iz mase, da postane osoben, da postane ličnost, umesto običnog člana jedne zajednice, tipičnog i beskarakternog? Svakako ne samo ona, ali je ona jedan od ključnih preduslova. Zato svako demokratsko društvo i insistira na posebnom odnosu prema privatnoj svojini, na posebnoj zaštiti privatne svojine, jer bez nje nestaju misleći pojedinci. Naprotiv, diktature se lako prepoznaju po tome što u svojim sistemima na prvo mesto stavljaju zaštitu kolektivnih oblika svojine i svesti: državna, narodna, društvena, klasna, naša... i interesa izraslih na tome. No, ti interesi, brzo se pokazuje, nisu ni narodni, ni klasni, niti naši, nego interesi onih koji su se izborili, često brutalnom silom, da predstavljaju zaštitnike kolektiviteta.